

YTTRANDE

2007-09-25

Ert datum

2007-03-23

RA 04-2007/1368

Ert dnr

Fi2007/1536

Verkskansliet
Christer Bogefeldt
kultursekreterare

Regeringskansliet
Finansdepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över Ansvarskommitténs slutbetänkande: **Hållbar samhällsorganisation med utvecklingskraft (SOU 2007: 10)**

Allmänna synpunkter

Rikssarkivet delar i huvudsak ansvarskommitténs uppfattning om de grundläggande utgångspunkterna för de förslag som kommittén har framfört beträffande en framtida samhällsorganisation. Det gäller uppfattningen om de utmaningar som organisationen kommer att ställas inför, de fyra förutsättningarna rörande utvecklingskraft, ökat medskapande, helhetssyn och minskad sektorisering samt ökad tydlighet. Det gäller också de sex principerna om demokrati och legitimitet, finansiering, rättssäkerhet, likvärdighet, hushållning och effektivitet samt lägsta effektiva nivå, som varit vägledande för förslagen.

Kommittén konstaterar att sektoriseringen är en nödvändig fortgående specialisering men att den skapar problem för individer som har behov av insatser från flera sektorer samtidigt. Sektoriseringen måste därför balanseras med tvärsektoriella, territoriellt baserade arbetssätt. I fokus står då den regionala samhällsnivån, som idag är svåröverskådlig och splittrad, med ett stort antal aktörer med oklara och ofta överlappande uppgifter och en regionindelning som skiftar från sektor till sektor.

Kommittén föreslår därför en ny regional samhällsorganisation med tydligare roller och uppgiftsfördelning och en gemensam regionindelning med färre regioner för staten och den kommunala sektorn. Här urskiljs ett utvecklingsuppdrag av självstyrelsekaraktär där landstingen ersätts av direktvalda regionkommuner med ett sammanhållet ansvar för regional utveckling och hälso- och sjukvård samt ett mer renodlat statligt myndighetsuppdrag där nya länsstyrelser får i uppdrag att samordna statliga verksamheter, bedriva tillsyn och redovisa tvärsektoriella kunskapsunderlag till regeringen.

Riksarkivet tillstyrker förslagen i deras huvuddrag och redovisar i ett antal ställningstaganden som i löpande text hänvisar till frågorna i den medföljande enkäten. För statens arkiv har vissa frågor speciella konsekvenser och som utgångspunkt för synpunkterna lämnas en kort beskrivning av den statliga arkivsektorns organisation och uppgifter.

Statens arkiv – organisation och uppgifter

Riksarkivet är central sektorsmyndighet för arkivområdet och har överinseende över den offentliga arkivverksamheten. Målet för verksamheten är att bevara och aktivt tillhandahålla arkivhandlingar för demokratisk insyn och som en väsentlig del av det nationella kulturarvet. I uppgifterna ligger också ett allmänt utvecklingsansvar och att ge stöd till arkivbildning och tillgängliggörande även på den kommunala och privata sidan. En huvuduppgift i arbetet idag – av grundläggande betydelse för all verksamhet i informations- och kommunikationssamhället – är att utveckla metoder för långsiktigt bevarande av och hållbar tillgänglighet till digitalt lagrad information.

Riksarkivet är chefsmyndighet inom den organisation som numera sammanfattande kallas statens arkiv. Här ingår en regional organisation bestående av de sju landsarkiven i Lund, Visby, Vadstena, Göteborg, Uppsala, Härnösand och Östersund. Vidare fullgörs landsarkivuppgifter inom Stockholms län av Stockholms stadsarkiv och för Värmland av Värmlandsarkiv i Karlstad. I fyra fall omfattar landsarkivdistrikten fler än ett av de nuvarande länen.

Riksarkivet har tillsammans med landsarkiven arkivtillsyn över samtliga statliga myndigheter och sådana enskilda organ som förvarar statliga arkivhandlingar så att de fullgör sina skyldigheter enligt gällande regelverk. Riksarkivet har tillsynen över de centrala statliga myndigheterna och landsarkiven över de regionala och/eller de lokala statliga myndigheterna inom respektive distrikt. När det gäller kommunernas och landstingens arkivverksamhet ska Riksarkivet och landsarkiven enligt arkivlagen följa utvecklingen och vara rådgivande, men har ingen formell tillsyn. En samrådsgrupp för arkivfrågor gemensamma för stat och kommun finns dock och statens arkiv har enligt regleringsbrevet att verka för en ökad enhetlighet och samordning mellan den statliga och den kommunala arkivhanteringen.

Regional indelning och tillsyn

Som utredningen konstaterar har svensk statsförvaltning under de senaste femton åren genomgått stora förändringar, som bl.a. har inneburit att statliga sektorsmyndigheter organiserat sin regionala verksamhet i färre och större regioner. Ur RA:s synvinkel är det emellertid ännu mer relevant att ett stort antal myndigheter med tidigare tydligt urskiljbar regional organisation har slagits samman till en enda myndighet. Detta har i sin tur nödvändiggjort en mycket nära samordning mellan Riksarkivets och landsarkivens tillsynsverksamhet med bl.a. gemensam verksamhetsplan. Dessutom innebär centraliseringen att den information om regionala förhållanden, som regionala myndigheter och förvaltningar lagrat i rikstäckande databaser, riskerar att framöver bli svår eller omöjlig att urskilja. För att samhällsinformationen ska fungera på olika horisontella nivåer måste dessa omständigheter beaktas i det fortsatta resonemanget om ansvarsfördelningen mellan central och regional nivå.

Kommittén föreslår att antalet län reduceras väsentligt och att regionala indelningar inom staten bör anpassas till den nya länsindelningen. Antalet landsarkiv skulle då bättre stämma överens med antalet län, men den geografiska placeringen av landsarkiven skulle inte vara kongruent med länsindelningen. Landsarkivens distriktsindelning kan visserligen ändras, men detta skulle i sin tur skulle riskera att bryta upp placeringen av en lång historisk kontinuitet av regionalt urskiljbar samhällsinformation. Till skillnad från många andra statliga verksamheter av administrativ karaktär utgör ju landsarkiven också stora depåer av arkivinformaton.

Kommittén föreslår att länsstyrelsen ges ett samlat ansvar för tillsynen inom länet och att regional tillsyn hos vissa myndigheter samlokaliseras med länsstyrelsen. Riksarkivet ser dock ingen direkt fördel av att inlemma eller samordna den regionala arkivtillsynen i den föreslagna nya länsstyrelsen (fråga 24, 25 och 26).

Staten, kommunerna och tillsynen

Riksarkivet tillstyrker att den statliga styrningen av den kommunala nivån bör inriktas mot normering (fråga 1) och att myndigheternas allmänna råd bör utmönstras (fråga 2), men att en ordning för regelbundet återkommande samråd utformas (fråga 3) och att detta regleras i en förordning (fråga 4).

Kommittén föreslår vidare - å ena sidan - att staten övertar ansvaret för kommunernas tillsynsuppgifter (fråga 23). För arkivsektorn skulle detta innebära även tillsyn av kommunernas och landstingens arkivverksamhet. Det skulle i så fall bli en mycket omfattande och stor ny uppgift för Riksarkivet och framförallt landsarkiven. I och för sig ligger detta i linje med förhållandena i flera av de andra nordiska länderna, men kommunerna har tidigare motsatt sig en sådan ordning. Kommittén föreslår dock - å andra sidan - att staten ska kunna överlåta det praktiska utförandet av "avgränsade tillsynsuppgifter" till enskilda kommuner (fråga 27), så frågan får anses öppen. Mot bakgrund av den utveckling mot en sammanhängande e-förvaltning som idag pågår anser Riksarkivet att ett samlat tillsynsansvar för hela den offentliga sektorns arkivverksamhet skulle vara motiverad.

Statliga bidrag till kulturverksamhet

Kommittén föreslår att regionkommunerna själva ska få avgöra fördelningen mellan olika kulturinstitutioner i länet av de statliga medel som omfattas av förordningen (1996:1598) om statsbidrag till regional kulturverksamhet (fråga 17). Riksarkivet vill här påpeka att detta inte enbart berör de medel som Statens kulturråd fördelar, utan även de statliga bidragen till regional arkivverksamhet som fördelas av Riksarkivets nämnd för enskilda arkiv. För att säkerställa kontinuitet och genomslag för de nationella målen föreslås att avtal sluts med respektive regionkommun om den övergripande användningen av medlen (fråga 18). Sådant avtal skulle i så fall även behöva slutas med Riksarkivet.

Riksarkivet anser inte att förslagen bör genomföras, åtminstone inte i den del som rör den regionala arkivverksamheten. Riksarkivet förutsätter att den nu arbetande kulturutredningen närmare kommer att behandla relationerna mellan stat, region och lokal nivå inom kulturområdet.

Beslut i detta ärende har fattats av riksarkivarien Tomas Lidman. Närvarande vid ärendets slutliga handläggning har varit arkivrådet Per Jansson och kultursekreteraren Christer Bogefeldt (handläggare).

Tomas Lidman

Christer Bogefeldt